

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Syntaxis Joa[n]nis Despauterij Niniuit[a]e Berga[rum] diui
Guinnoci ludimagistri**

**Spauter, Johannes de
Argentorati, Anno, M. D. XV.**

Gram[m]aticæ Despauteriane de constructione & de arte epistolari. Cap.
Nonu[m].

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70853](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70853)

Valla de septimo casu. Diomedes plura differit. li. i. ponit em̄ septimū casum in his orationibus. In Scipione militaris uirtus emicuit. In mōte Caucaſo pœnas luit Prometheus. In statua Cicerōis uictoria cōiuratorū scribit̄. Inculante Cicerone Catilina cōuictus est &c. cōsilio insidiādi feci &c. nullo timore hostiū castra irrupit &c. Priscianus negat oīno septimū casum esse ponēdū. ait em̄ lib. v. Illud q̄q; nō est p̄termittēdū q̄ q̄busdā septimus casus esse uidet̄ ablatiū quādo sine p̄positione. p̄feri quod satis irrōnabile uidet̄. minime em̄ p̄positio addita uel subtrahita. mutare ualet uim casus. neq; em̄ quā actō casui multe p̄positiōes solēt adiūgi. Alius casus est q̄n̄ habet eas p̄positiones. & alius quādo absq; his. p̄feri. paulopost. Deniq; in cōparationibus absq; p̄positiōe solet p̄ferri ablatiū. nec tamē dicit q̄sq; septimū eē casum. sed ablatiui. Cōcludit itaq; Priscia. tm̄ sex esse casus apud latinos. Nebrissenſis dicit casus esse septē. & ostendit rōnes Prisciani esse inualidas. Certe Dona. in secūda editione casum comparatiui uocat septimū. sed quoniā nulla differētia uocis in uſo nomine distat a sexto. inutile fuerit multa in hanc rem disputare. quia ut Cice. ait. hoc uidiū sūmope uitādū ē. ne nimis magnū studiū i res obscuras difficiles. & minus necessarias conferas. Accepi Petrū magno honore sine p̄positione. nō inepte dicit̄. percussi Petrū baculo. sed nō cū baculo. bñ dicitur. Et hæc pro syntaxi pro doct̄issimorū sentētia. quę si cuipiā aliq̄n̄ sint. p̄futura. rogo legat dñicā orōnē cū salutatiōe angelica. ut misereat mei piēt̄issimus dñs noster iesus christus. cui laus & benedictiō in sēcula sēculorū Amen.

Grāmaticæ Despauteriane de constructione
& de arte epistolari. Cap. Nonū.

Constructio reciproca.

Es uiles alijs tibi sunt reciproca cure,
Hęc suus atq; sui quæ Valla recludit acute,

Alexāder diuidit constructionē. in constructionē transitiuā & intrā sitiuā. Transitiua est cuius principales partes significant diuersa. uel uidentur significare diuersa. Exēplū primi. Liber henrici. lego librū. Exēplū secūdi. ut uirtus dei. quoties aliqua dictiō post se regit obliis quū est trāsitiua cōstructiō. Transitiuarū quædā est transitiua actus ut in qua est uerbū. alia est personarū in qua nō est uerbū. Item alia simplex. in qua unica est transitiō. ut rogo te. Alia transitiua in qua est duplex trāsitiō. ueluti rogo te ut dicas mihi. Intransitiua cōstructiō

V

Ioannis Despauterij Niniuite

est cuius partes spectant ad idē uel uident ad idem pertinere. Exemplū
 primi, ut homo bonus, quę est personarū, quia sine uerbo. Exemplū
 secūdi, ut bos est leo, quę actū est, quia cū uerbo. Inter adiectiuū &
 substantiuū semp est cōstructio intrāsiua, ut homo albus, pater me-
 us. Inter relatiuū quoq; & antecedēs, ntm quoq; & uerbū. In cōstrū-
 a fronte & infinitiuū, sed his omīssis quibus pleriq; inutilissime pue-
 rorū ingenia debilitāt, sola reciproca cōstructio, sit nobis curę, quam
 Alexāder intrāsiuā, alij dicūt esse transituā. Est autē reciproca cō-
 structio in qua idē est agēs & patiēs, & qn ad principale suppositum
 sit regressio, ut loānes uidet se, pcutit seruū suū, nā reciprocus dicit re-
 cipiēs, ut amor tui est reciprocus, si redames. Hęc pnoīa sui & suus
 sunt reciproca, quia semp significāt actum uerbi recipi ab agēte uel
 patiēte, ut supbus est sui laudator, loānes amat patrē suū, qn utimur
 reciproco, p nō reciproco facimus solēcismū, ut ego dicā sibi, p ipsi
 habeo librū suū pro eius, loānes dedit Petro librū suū, de libro loā-
 nis intelligit, quia ad principale suppositū debet fieri relatio. loānes
 dedit petro librū eius, de libri Petri intelligit. Alexāder Hegius non
 indoctus artis grammaticę, solebat dicere (ut refert discipulus eius
 Thessalien.) qn de duobus sumus locuti, tūc pronome reciproci re-
 fert primū uel principale suppositū, sed pnomē nō reciproci refert
 secūdū, ut loānes diligit petrū & fratē suū, de fratre ioānis intelli-
 gitur, loānes diligit Petrū & fratrem eius subauditur petri, unde habet
 Mathei. i. iacob genuit iudā & fratres eius, non dicit suos. Item Mat-
 thei. ij. Qui surgēs accepit puerū & matrē eius nocte, nō dicit suā, qd
 de matrē ioseph, non de matrē iesu loqueret euangelista. Itē alibi has-
 betur, & uocabis nomē ei⁹ iesum, ipse saluū faciet populū suū a pec-
 catis eorū, si suis dixisset (quod absurdissimum est) de peccatis iesu lo-
 cutus fuisset euangelista. Quando itaq; actus redit in rem suppositi
 principalis, seu quādo relatio fit ad suppositū principale, utimur re-
 latiuo reciproco, ueluti Petrus rogauit me ut uenirē ad se. Terē. iussit
 hera si se ames ad sese ut uenias. Idem Pamphilus dat fidē uxore
 fore sibi hanc, nam pater aliā ei desponderat, secūdo loco dixit ei nō
 sibi, quia intercedēte conūctiōe copulatiua, & siunctiua, causali aut
 rationali, non habet locū reciprocatio. In scriptura. Misertus est dñs
 timētibus se. Item. Rogauit iesum quidā pharisęus, ut apud se mane-
 ret. Item. Quęsiuit dominus petro an se diligeret. Item. Nec auī lupā
 & catulos eius, nō suos propter copulā intercedentē. Cepi catulos
 lupę & se, non dices, sed eā uel ipsam. Item. interest eius non sua, nisi
 manifesta sit reciprocatio Suus, p ppius uix abutimur. Persi. Velle
 suū cuiq; est. Catu. suus cuiq; innatus est error. Addit interdū huic

pronomini sibi nulla necessitate sed ueluti cuiusdā festiuitatis gratia Teren. Suo sibi hunc gladio iugulo. Cice. Suo sibi uicitant succo. Colu. suo sibi iure abluūt, utimur q̄q̄ frequēter hoc dicēdi mō. Su^o est illius mos, sua est istius natura, suus est Aristotelis modus. Suum Platonis genus, sua discentis negligentia. Et sui quoq̄ uocatiuus est ut defendite cæsarem o ciues sui, plurimi doctissimorū elegantū de sui & suus non usq̄quaq̄ obseruauerūt, quia, is, ip̄e, ille pro reciprocis interim posuerūt. Omnia docet pulcherrime Valla. Plautus in argumento alinarie. Accurrit uxor ac uirū eius triste agit. Eius dixit, p̄ tuum. Teren. in Ecy. Mater quod suasit sua, p̄ eius dixit, ut notat Donatus. Lancilotus nititur probare sua hic capi pro ppria, uerū malem eius dicere. Virgi. Nāq̄ suā patria antiqua cinis ater habebat, p̄ eius dixit ait Valla, sed Lanci. dicit capi pro propria. Quicquid est studeamus pro uiribus de sui & suus elegantia seruare, in sacris sæpissime omissam, ut patet legenti in nouū testamētū Vallā, sed ut facile pateat uobis ad hanc rem iter, apponam præcepta Badiana, & Valla decerpta, minime poenitenda.

Præcepta Badij de sui & suus ex Valla.

Præceptum primum.

Non utemur more græcorū indifferenter reciprocis & nō reciprocis. non enim habemus ut illi ea cōmunia siue indifferentia, uerū uigilātius ea distinguemus, in qua re si uel magnos autores dormitasse se cōpererimus, non tamen imitabimur, sed nō prius dormitasse censebimus, q̄ compertū habeamus quo fiat relatio, ne non illi, sed nostra erret censura. Ceterū si quādo cōmuniter per reciproca & nō reciproca p̄ter geminū respectum loqui licet, non continuo id ubiq̄ factūtabimus, sed ubi id fieri permittatur accuratius annotabimus.

Secundum.

Bona autem censebitur reciprocatio, quādo pronomen reciprocū ad suppositū principale refertur, quod sit quādo loco reciproci poni potest in uero sensu ipsemet, aut ipse idē cum dicto supposito, uerbi gratia in illo Terentiano in Andria. Orare iussit si se amas hera iā ut ad sese uenias, uidere te ait cupere se, principale suppositū hoc est prioris uerbi, est hera, ad quod sit reciprocatio. Nam in uero sensu sic dicere possum si amas se, i. semetipsam herā aut ipsam eādē heram, quod nō sit quādo barbari sic loquūtur, Petrus nescit an Ioannes ueniet, dixit tamen sibi & filio suo, quia principale suppositum est petrus, ad quod neq̄ sibi, neq̄ suo pertinet, quia non licet dicere

Ioannis Despauterij Niniuite.

sibimetipsi petro, sed sibi uidelicet Ioāni, unde dicendū erat ei aut ipsi aut illi & filio eius, aut illius aut ipsius, q̄a nō resoluit suo, i. ipsi^o eiusdem petri, sed Ioānis. Nō tamē (licet p̄ exp̄imēto id signi damus) belle loquaris sic, dixit sibimetipsi Ioāni, quia p̄nomina (ut Serui. inq̄t) poni uolunt, p̄ nominibus, non cū noibus. Nihil autē est facilius q̄ obseruare reciprocationē, ubi indifferēter loqui nō licet, at ubi licet nihil est periculi, bona ē ergo reciprocatio in his. Quisq̄ sui memor est. Sibi quisq̄ indulget. Se quisq̄ fouet. A se quisq̄ fouet homo sui & suorū, aut liberorū suorū imemor belua deterior est, uir sibi & uxori suę nō p̄spiciens, frugi nō est, mulier se & domū suā non cōs lens acidiosa est. Qui a se & suis uon colit, contēptibilis est. Cōtra inēptę sunt locutioēs si nō reciproca in his posueris, ut q̄sq̄ est eius aut ipsius memor, nisi addat sui, ut sui ipsius. Quisq̄ diligit ipsum & liberos eius, si de eodē loquamur. Itē quādo in nō reciprocis utimur reciprocis, ut ego dixi fratri meo, & cōiugi suę. Nihil frater faciet q̄d nō dixit sibi. Cēterū ut specialibus regul̄ rē aptiorē faciā, collegi has.

Tertium.

Vbi principale suppositū est q̄sq̄, aut unusquisq̄ fere locū habet reciprocatio, si tamē superior seruet regula. uerbi gratia aptus est sermo. Quisq̄ sui memor est, sibi fauet, se amat a se colit, suorū imemor esse nō potest, suis inuidere nequit, nō potest quin suos diligit, a suis honorat, suorū liberorū miseret, suis liberis consulit, suos liberos fouet, a suis liberis uenerat. Cōtra ineptus. Ioānē nemo diligit, quū tamē unusquisq̄ liberos suos diligit, si de liberis Ioannis loquimur. nā dicendū est liberos eius aut ipsius. Neq̄ opus est ut quisq̄ sit nominatiui casus. Nam apta est locutio. Sua cuiusq̄ interest. Sui cuiq̄ colendi sunt. Trahit sua quęq̄ uoluptas. Sui ab unoquoq̄ colendi sunt, & in primitiuo. Sui quęq̄ miserescit, sibi quęq̄ fauere decet se amari, a se coli. Et in datiuo. Sui misereri cuiq̄ licet, sibi fauere, se amare a se amari &c.

Quartum.

Quoties suus ponitur pro proprio ac debito, aut substantiuū est, se re locū habet, nec eo abuti facile possumus. recte em̄ dicimus dicā loco suo, tēpore suo, suis horis res gesta est a suis magistratibus. Ioānes amat suos. Nemini ipertit sua. hoc autē discriminis habent p̄nomina possessiua substantiuata in masculino & neutro genere q̄ in masculino significat cōsanguineos, affines, propinquos, familiares, notos & amicos. In neutro res, aut ut dicūt bona, seu fortunas.

Quintum.

Quotiens gemina est locutio, ita ut bina cōpleatur supposita, licet ad prius dare reciproci, aut ad posterius nō reciproci, in qua re tamen animaduersione opus est, atq; authorū inspectione. Verbi gratia recte dicas, ille repetit quod suū ē, & quod ipsius est. Quisq; uult quod sibi, aut quod ei expedit, quia si respicio ad suppositū prioris uerbi, dicam suū & sibi, si ad posterioris ipsius & ei, aut ipsi sic id qd est ipsius, id quod expedit ei, aut ipsi iuuenis nō petit, ut illū miserū puteis, aut ut se miserū puteis, sed dicamus specialius.

Sextum.

Quotiens autē sic ante prepositionē interponit genitiuus, datiuus, aut ablatiuus licet reciproci & non reciproci subdere. Quoties nominatiuus, aut accusatiuus habens uim suppositale uendicat sibi locum reciproci, ut grāmaticorum inter se, aut inter ipsos, grāmaticis inter se aut inter ipsos, a grāmaticis inter se aut inter ipsos, sed grāmatici inter se disputant. Scio grāmaticos inter se dissetere.

Septimum.

Quando yō singula sunt uerba, sed duplex respectus, alter ad suppositum, alter ad obliquū. si pronomen suppositū respicit, erit reciproci. sin obliquū potius non reciproci, reperitur tamen & reciproci. Exemplū prioris, ut tuetur nos deus propter clementiam suam non eius. Exemplū posterioris, ut cepi columbā in nido eius, & etiam suo. cepi lupum in antro suo & eius. Amamus deum propter bonitatem eius.

Octauum.

Si tamē obliquo addatur uerbum aut adiectiuū ad quod fieri reciproci procatio debeat, erit ei locus, ut inueni leonem iratū ob amissam p̄dam suam. uidi hominē ambulante per domū suā, non per domū eius, quia illic gemina est in uirtute oratio. idem enim est iratū & q̄ irascebatur & ambulante ac qui ambulabat, ut ergo non dicā q̄ ambulabat p̄ domū eius nisi de alterius domo loqr q̄ ipius ambulatis

Nonum.

Quotiens autē interuenit inter obliquos cōiunctio nō est reciproci locus, unde nō dicā cepi Leonē & catulos suos sed & catulos eius.

Decimum.

In construēdo autē si nequit apta fieri resolutio, p̄ponemus etiā obliqui casus antecedēs, ut quēq; sua uoluptas trahit, non sua uoluptas trahit quemq; nō potest em̄ relatiuū sine antecedēte intelligi, sed hęc regula quātū ad elegantia parui, aut nullius est momenti. Ceterum

Ioannis Despauterij Niniuitę

ne plixitate displiceā, uerbū non amplius addā. hæc Badius in libel
lum Valle. de sui & suus, quę si minus uideantur sufficere, ipse legat
Valla amoenissimus, a nullo sat unq̄ laudatus, hic siquid desydera
bitur abunde suppeditabit.

Cōstructio qua rectius grāmatica resolutio dicitur.

Optandī debent aduerbia siue uocandi
Sumere principiū, uelut interiectio sæpe
Ecce age & heus, ne p^o q̄ debes ponere q̄ntū
Hinc rectū sequitur uerbū tibi sit generalis
Regulā quę a tergo regitur, uult dictio cūcta
Postponi siquid declarat iuris idem sit.

Cōstructio proprie est totius cōpositio, a cōstruēdo dicta, & de orōne
dicit, qui plures dictiones cōstruunt, i. simul iungunt. Constructio
excedit regimē contra quosda, nā in adiectiuo & substantiuo constru
ctio est, non regimē. Nam ubi regimē est, illic est regēs, & rectū, hoc
regit, illud liberū est, ut liber petri. Regens moueri potest de casu ad
casum, nō sic rectū, sic ego patris, licet em̄ hic rectū ad aliam casum
moueri pōt, nō tamē ad quēuis. Ideo liberū nō ē. In adiectiuo & sub
stantiuo utrūq; cogit, sed his missis aliter capit uulgius cōstructionē
p grāmatica resolutionē quā qd̄ discipulis uolumus declarare, meli
us certe uocari desiructio, nā pprie disponēs elegāter partes orōnis
dicere cōstruere orōnem, quā grāmaticus declarādi gratia destruit.
Noscere grāmaticā resolutionē est ualde utile, pro scripturis intelli
gendis, de qua dantur hæ regulę. Prima aduerbia optandī, ut uti
nam o si, & uocandī, ut o heus, pape &c. aduerbia demonstrādī, ut en,
ecce, & hortādī, ut age, & respōdendī, ut heus, & phibendī, ut ne, &
si quę sint alię particule excitationē significantes, sumūt principiū in
cōstructione grāmatica siue in resolutione. Secunda post hæc se
quitur uocatiuus casus. Tertia post uocatiuū sequit̄ ntūs a fronte
rectus. Quarta post ntū sequit̄ ŷbū psonat̄ finiti modi. Quinta
regula gn̄alis, dictio recta a tergo sequit̄ dictionē regētē, ut o uirū,
heu me, hei mihi, ecce me, sum bonus, eualī doctus amās deū, & aū
ntū sæpe ponit̄ obliquū, ut qn̄ o hei &c. regit̄ casū & utūs habet ca
sū &c. Amans deū amat̄ ab eo. Sexta regula. Qd̄ declarat alterū
declarato postponit̄ ut adiectiuū substantiuo, & aduerbiū uerbo, &
infinitiuus finito, atq; etiā adiectiuo, ut paratus cantare, & cert^o mo
ri & moriendi, sed actūs preponit̄ infinitiuo si a fronte regat̄, ut me